

УДК 159.92.351

М. Г. ЛОГАЧЕВ,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2706-9521>

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦІЄЮ ЗБРОЇ ПРОТИ ОСІБ З ІМІТАЦІЙНОЮ АБО ІГРАШКОВОЮ ЗБРОЄЮ

Однією із небезпечних тенденцій у сучасному світі є зростання злочинів, скоєних із застосуванням нетрадиційних видів зброї – імітаційної та іграшкової. У зв'язку з цим актуальним є питання відповідної професійної підготовки працівників поліції.

Ключові слова: поліція, злочин, зброя, професійна підготовка поліції.

Кримінологічний аналіз структури сучасної злочинності у всьому світі дозволяє поставити на одно із перших місць злочини, які скоюють із використанням вогнепальної зброї. Враховуючі стійку тенденцію до зростання, можна констатувати, що сьогодні озброєна злочинність за своїми масштабами, стала планетарною проблемою. Про це свідчить доклад ООН «Глобальний тягар збройного насилля» який констатує, що у результаті насильницьких вбивств щорічно гине понад 500 тис. людей та близько 2 млн. отримують вогнепальні поранення різного ступеня тяжкості.

За даними статистики Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) 48 % кримінальних вбивств є наслідком застосування вогнепальної зброї. Озброєна злочинність є домінуючою у системі кримінального насилля та характеризується особливою жорстокістю і найбільш тяжкими наслідками.

Таким злочинам властиві застосування зброї, насильницькій характер дій, високий ступень громадської небезпеки, умисна форма провини, попередня підготовка та пошук зброї. Г. М. Байзаков (2007) вважає, що «наявність та використання зброї є кваліфікуючою ознакою насильницьких злочинів».

На тлі складної криміногенної обстановки у світі, однією із численних тенденцій є збільшення злочинів, що здійснюються із застосуванням нетрадиційних видів зброї – імітаційної та іграшкової.

У зв'язку з цим, слід погодитися із позицією ряду вчених (В. І. Гамов, 1996; В. О. Казакова, 2003; Д. А. Корецкий, 2010 та ін.), які вважають, що термін «зброя» не можна застосовувати до цієї категорії промислових виробів.

Така позиція обумовлена тим, що відповідно до законодавства багатьох країн трактує поняття «зброя» як спеціальний механізм «для ураження живих та інших цілей». Таким чином, іграшкова зброя – це іграшки, які лише імітують реальну вогнепальну зброю, але основним їх призначенням є розвага дітей. Наприклад, у США дуже популярні ігри, де основними персонажами є озброєні поліцейські, детективи, ковбої, шерифи та ін.

Разом з цим, світова статистика свідчить про те, що кількість злочинів скоєних із застосуванням імітаційної або іграшкової зброї має стійку тенденцію до зростання.

Імітаційна або іграшкова зброя дуже часто має вигляд реальних видів вогнепальної зброї. Тому законодавство більшості країн світу, з метою запобігання використанню цих виробів зловмисниками при скоєні злочинів, забороняє їх виготовлення, продаж та розповсюдження.

Так, законодавство Бразилії забороняє виробництво, розповсюдження та продаж іграшок у виді моделей вогнепальної зброї.

У Японії Законом «Про володіння вогнепальною зброєю і мечами», прийнятим ще у 1958 році населенню заборонено мати навіть імітаційну зброю, яка лише зовні схожа на

справжню. Також заборонені торгівля і володіння модельними пістолетами і револьверами, оскільки вони легко можуть бути перероблені у справжню вогнепальну зброю для стрільби бойовими патронами.

Власті провінції Синд (Пакистан) з 24 лютого 2018 року заборонили виробництво, продаж, покупку, використання та демонстрацію іграшкової зброї (автоматів та пістолетів) на усій території провінції. Це обумовлено тим, що «така зброя може бути використана при скоєні вилучених злочинів».

Основними факторами використання іграшкової зброї злочинцями є доступність, масштаби виготовлення та продажу, відсутність кримінальної відповідальності за її носіння та зберігання.

Цей феномен має декілька пояснень. Головне, це стосується юридичних аспектів кримінальної відповідальності. Існує суттєва різниця між санкціями статей кримінального кодексу за злочини, скоєні із використанням вогнепальної або імітаційної та іграшкової зброї.

Статистичні дані свідчать про те, що використання зброї при скоєнні злочину призводить до тяжких наслідків, дозволяючи злочинцю довести злочин до кінця, незважаючи на активний опір з боку жертви. За допомогою вогнепальної зброї або копій у вигляді імітаційної та іграшкової «зброї», злочинець підтверджує свою рішучість та демонструє свою готовність привести загрозу у виконання.

Цифри, що були опубліковані у Статистичних бюлетенях Міністерства внутрішніх справ Великобританії (Home Office Statistical Bulletin) свідчать про те, що в країні відбувається зростання кількості правопорушень, скоєних з використанням імітаційної зброї. Тому у 2006 році у Великобританії був прийнятий закон «Акт о скорочення кількості насильницьких злочинів». Він був спрямований проти імпорту, виготовлення та використання реалістичної іграшкової зброї. Нереалістичною признана іграшкова зброя яка: 1) виготовлена із яркого пластика; 2) має розмір, який не перевищує 30x70 мм; 3) імітує історичні зразки зброї до 1870 року.

Департамент поліції міста Хьюстон (штат Техас, США) щомісячно реєструє два грабежі, котрі були скоєні із використанням іграшкової зброї.

Статистичні дані поліції округу Кінг (штат Вашингтон, США) свідчать про те, що за рік злочинці, озброєні копіями вогнепальної зброї, скоюють до 200 грабежів, або 10–15 % від їх загальної кількості.

За даними Бюро судової статистики США (United States Bureau of Justice Statistics) лише за період 1987–1990 років, поліцією було зареєстровано майже 1400 злочинів, які були скоєні із використанням іграшкової та імітаційної зброї.

За офіційною статистикою лише у США за п'ять років (1985–1989) сталося 1128 випадків конфронтації між поліцейськими та особами, що мали при собі копії вогнепальної зброї.

У повідомленні Департаменту поліції Нью-Йорка (NYPD) вказується, що за п'ять років (1998–2003) мали місце 12 інцидентів, під час котрих поліцейські застосували вогнепальну зброю на ураження, помилково прийняв іграшкову зброю за бойову.

Наявність копій вогнепальної зброї у цивільного населення, особливо у вечірній та нічний час, представляє для нього смертельну небезпеку. Не випадково у 2015 році поліцейські США за таких обставин застрелили 28 громадян, що мали при собі імітаційну або іграшкову зброю.

США не є виключенням серед багатьох країн світу, у яких значну кількість злочинів скоюють з використанням псевдо зброї. Так, за даними МВС Мексики кожен третій із насильницьких злочинів у країні скоюють із застосуванням іграшкової зброї. Така кримінальна статистика характерна для більшості країн Латинської та Південної Америки.

Наприклад, у липні 2014 року на ділянці Панамериканського шосе, що з'єднує міста Кохутепеке та Сан-Сальвадор, патрульними Національної поліції Сальвадору були застрелені двоє злочинців, які постійно скоювали пограбування пасажирів рейсових автобусів. Огляд речей вбитих злочинців показав, що при скоєні пограбувань вони використовували не бойову, а іграшкову зброю.

Шостого липня 2016 року двоє злочинців здійснили аналогічну спробу пограбувати пасажирів пригородного автобуса на цій трасі. Після того як з'ясувалось, що грабіжники озброєні лише імітаційною зброєю, пасажирів влаштували над ними самосуд, більш відомий як «суд Лінча». Одному із злочинців вдалось втекти від розлюченого натовпу, що і врятувало йому життя. Іншого, не дивлячись на втручання поліції, натовп забив до смерті.

Найбільш популярними серед цивільного населення та асоціальних елементів у багатьох регіонах світу є водні пістолети, які стилізовані під конкретні зразки бойової вогнепальної зброї. Наприклад, підвищеним попитом користуються моделі ізраїльського пістолета-кулемета «Uzi», копії американських пістолета «Magnum» та револьвера «Colt 45s».

Те, що зброя є якісною копією бойового аналогу, часто з'ясовується надто пізно – коли під час інциденту з поліцією його володар був застрелений або отримав поранення. У зв'язку з цим Бюро судової статистики США (Bureau of Justice Statistics, USA), ще у 1990 році спеціально для співробітників поліції видало ілюстрований посібник «Дитячі пістолети: участь у злочині та зіткнення з поліцією» (Toy Guns: Involvement in Crime & Encounters with Police).

Активне використання злочинцями імітаційної (іграшкової) зброї пов'язане із багатьма факторами. Ці види «зброї» легко доступні для цивільного населення – її можна купити у більшості магазинів та у вуличних торговців. Іграшкові моделі вогнепальної зброї коштують недорого: вартість самої дешевої із них складає лише 1\$, а самої дорогої – 12\$.

Крім цього, у більшості країн законодавство, на відміну від вогнепальної зброї, не передбачає кримінальну відповідальність за її носіння та зберігання. Так, за незаконне володіння вогнепальною зброєю санкції відповідних статей Кримінального кодексу Колумбії передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 9 до 12 років; у Еквадорі – від трьох до п'яти.

При винесенні вироків суди частіше за все не акцентують увагу на той факт, що злочин був скоєний з використанням іграшкової зброї. Одним з головних аргументів служителів Феміди є той факт, що потерпілий в силу своєї некомпетентності не міг візуально визначити, який вид вогнепальної зброї знаходиться у руках у нападаючого – бойовий або іграшковий.

Так, кримінальний суд Буенос-Айреса (Аргентина), розглянувши матеріали справи, відмовив іммігрантові з Перу Migell Mera, що відбував чотирирічний термін ув'язнення за озброєний грабіж, в пом'якшенні покарання. Своє рішення суд мотивував тим, що копія бойової зброї, як і справжня здібна психологічно впливати на потерпілого та подавляти його здібність чинити активний опір злочинцю.

З метою запобігання використання іграшкової зброї у злочинних цілях урядами багатьох країн світу, було рекомендовано виробникам фарбувати її у яскраві кольори або вставляти у ствол спеціальний оранжевий вкладиш.

Так, ще у 1992 році Міністерство торгівлі США заборонило виробництво та продаж іграшкових моделей вогнепальної зброї, якщо вони не мають оранжевої вставки у стволі або повністю не окрашені у яскраві кольори.

Аналогічний закон було прийнято у штаті Каліфорнія, який забороняє продаж іграшкової зброї, якщо «уся зовнішня поверхня іграшки не є прозорою або не пофарбована у яскраві кольори».

Однак, супротивники такого варіанту вирішення проблеми вказують на те, що справжню зброю теж можна пофарбувати у яскраві кольори, аналогічні тим, у які може бути забарвлена псевдо зброя.

У прибічників такої позиції є певна логіка. Проте, фарбування псевдо зброї або виготовлення її з прозорих матеріалів, на думку законодавців, повинне виконати свою профілактичну місію і уникнути небезпечних збройних інцидентів з поліцією.

Поки ж ментальність поліції відносно цієї проблеми залишається колишньою – спочатку стріляти, а потім розбиратися і ставити питання. Так, 10 січня 2015 року офіцер Департаменту поліції Лос-Анджелеса (LAPD) M.Gutierrez застрелив 15-річного J.Nicholsona вважаючи, що іграшковий пістолет, з котрим грали підліток та його друзі був бойовим. Керівництво поліції виправдало дії свого підлеглого, аргументуючи це тим, що іграшковий пістолет загиблого був «дуже реальним».

Скоєння кримінальних злочинів із використанням іграшкової вогнепальної зброї не є виключенням і для України. Про це свідчать кримінальна хроніка та поліцейська статистика. Так, 22 березня 2017 р. у Печерському районі Києва двоє зловмисників з використанням іграшкової зброї пограбували магазин електронної техніки, 12 січня 2018 р. у м. Ізмаїл 23-річний зловмисник намагався пограбувати магазин, у м. Вінниці 19-річний мешканець Тепликського району пограбував банк.

У зв'язку з цим, на сьогодні дуже актуальним є питання стосовно професійної підготовки працівників поліції до дій у екстремальних ситуаціях, які пов'язані із застосуванням вогнепальної зброї на ураження.

При візуальному виявленні у потенційного правопорушника вогнепальної зброї, поліцейській повинен у лічені секунди кваліфіковано ідентифікувати її та вжити адекватні заходи. Особливо важко це зробити у вечірній та нічний час, або в умовах плохого освітлення у приміщенні.

Світова практика свідчить, що від вміння кваліфіковано відрізнити справжню вогнепальну зброю від іграшкової або муляжу, залежить не лише здоров'я та життя конкретної людини але й авторитет поліції.

Враховуючи актуальність цієї проблеми, буде доцільним включити це важливе питання у програму професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань

1. Toy Guns: Involvement in Crime & Encounters with Police. New York, 2003. 47 p.
2. Timmer J., Pronk G. Comparing of Police Use of Violence in the EU // Eigensicherung und Schusswaffeneinsatz bei der Polizei: Beitrage aus Wissenschaft und Praxis / edited by C. Lorei. Frankfurt : Verlag vor Polizeiwissenschaft, 2011. Pp.181–192.
3. Miller L. Police personalities: Understanding and managing the problem officer. The Police Chief. 2003. No. 5. Pp. 53–60.

Надійшла до редколегії 15.03.2019

УДК 613.6:623.55

И. С. ЛУЦЕНКО,

*старший преподаватель кафедры огневой подготовки факультета № 3
Харьковского национального университета внутренних дел;*

 <https://orcid.org/0000-0003-4230-2675>

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПОРАЖЕНИЯ ЦЕЛИ СТРЕЛКОМ, ПРЕБЫВАЮЩИМ ПОД ВОЗДЕЙСТВИЕМ КОГНИТИВНОЙ НАГРУЗКИ

В докладе проведено исследование влияния когнитивной нагрузки (по средствам аудиального канала) на эффективность поражения цели стрелком.

Ключевые слова: когнитивная нагрузка, ведение огня, аудиальный канал, эффективность стрельбы.

Ученые со всего мира проводят массу экспериментов по изучению влияния различных негативных внешних факторов на стрелка и результативность ведения огня, при этом бойцам приходится подвергаться разнообразным физическим нагрузкам (стрельба после пробежки), претерпевать неудобства (стрельба в средствах индивидуальной бронезащиты), которые часто находятся на грани физических возможностей человека (общее обезвоживание, истощение организма). Такие исследования довольно разнообразны, однако их объединяет желание понять границы физических способностей стрелка.